

PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

Onor. Imħallef Henri Mizzi

Illum 17 ta' Settembru 2024

Nru: 5

Rikors Ġuramentat Nru. 242/2022

Blye Engineering Co Ltd

v

Visa Investments Ltd

Dahla

1. Kważi tletin sena ilu – fl-1995 – il-partijiet dahlu f'kuntratt. Fis-sena 2000 fittxew lil xulxin dwar dak il-kuntratt (l-“ewwel kawża”).
2. L-ewwel kawża thassret minn fuq il-lista mill-qorti fl-2011; fi kliem ieħor kienet ġiet ikkanċellata. Ġara però li l-kawża ta' Blye Engineering Co Ltd (“Blye”), li hadet il-forma ta' kontro-talba, reġgħet tqiegħdet fuq il-lista – jew tqajmet mill-mewt - u kompliet titqies mill-qorti. It-talbiet ta' Blye ntlagħhu fl-2014, iżda fis-sena 2020 il-Qorti tal-Appell sabet li l-kontro-talba ta' Blye ma kellhiex titkompla wara li l-kawża kienet tneħħiet minn fuq il-lista u, allura, li dak kollu - inkluża s-sentenza tal-2014 – li kien sar wara li t-thassir kien sar definittiv, ma kienx jiswa.
3. Fis-sena 2022, Blye ressqet din il-kawża, li fiha reġgħet ressqet it-talbiet li kienet diġà ressqet fil-kontro-talba tagħha fl-ewwel kawża. F'din is-sentenza ser naraw jekk, kif tgħid Visa Investments Ltd (“Visa”), l-azzjoni ta' Blye ntilfitx bil-mogħdija taż-żmien.

Sfond

4. Permezz tal-kuntratt li daħlu fih il-partijiet fl-1995, Blye kienet intrabtet favur Visa li tforni u tinstalla sistema ta' *airconditioning* f'centru kummerċjali. B'kawża li nfethet fis-sena 2000, Visa kienet allegat li Blye kienet naqset li teżegwixxi l-obbligi tagħha skont l-imsemmi kuntratt u li, għalhekk, Blye kienet responsabbli għad-danni. Blye mhux biss ċaħdet dak li allegat Visa, imma ressqet kontro-talba għall-ħlas tal-bilanċ li, fil-fehma tagħha, kien għadu dovut. Ressqet ukoll talba għal penali u danni konsegwenzjali għal mandati kawtelatorji li kienu nħargu fuq talba ta' Visa.
5. L-ewwel kawża ħadet, biex ngħidu hekk, il-ħin tagħha sakemm, b'digriet tas-17 ta' Novembru 2011 il-qorti ordnat li 'il-kawża tigi kancellata'.¹ Kien u għadu possibbli li kawża li tkun giet ikkancellata jew, kif tgħid il-ligi, li tkun tħassret minn fuq il-lista, terġa' titqiegħed fuq il-lista u tkompli tinstema'. Dan jista' jsir b'talba b'rikors. Illum din it-talba tista' ssir fi żmien tlett xhur, iżda dak iż-żmien ir-rikors kellu jitressaq fi żmien għaxart ijiem. B'rikors imressaq fit-2 ta' Diċembru 2011, Blye (i) osservat li Visa kienet naqset li tressaq talba għar-riappuntament tal-kawża fi żmien għaxart ijiem, skont l-art. 199(3) tal-Kap. 12; u (ii) talbet li, skont l-art. 401 tal-Kap. 12, il-qorti tkompli tisma' l-kontro-talba. Il-qorti laqgħet it-talba permezz ta' digriet tas-6 ta' Diċembru 2011, u reġgħet bdiet tisma' l-kontro-talba.
6. B'rikors tas-6 ta' Ġunju 2012 Visa talbet ir-revoka tad-digriet tas-6 ta' Diċembru 2011 u dan għaliex, fil-fehma ta' Visa, hu l-attur biss li jista' jitlob li kawża terġa' titqiegħed fuq il-lista fuq talba mressqa skont l-art. 199(3) tal-Kap. 12. Il-qorti laqgħet din it-talba b'digriet tat-8 ta' Ġunju 2012.
7. Issa kien imiss lil Blye li titlob ir-revoka tar-revoka preċedenti. B'rikors imressaq fil-11 ta' Ġunju 2012, Blye sostniet li fir-rikors tagħha tat-2 ta' Diċembru 2011 hi ma kienitx talbet li l-kawża titkompla skont l-art. 199(3) imma skont l-art. 401 tal-Kap. 12. Għalhekk talbet ir-revoka tad-digriet tat-8 ta' Ġunju 2012, u dan biex il-kontro-talba tkompli tinstema'. Wara li qieset ir-risposta ta' Visa, imressqa fis-16 ta' Lulju 2012, il-qorti għall-ewwel ċaħdet it-talba ta' Blye permezz ta' digriet datat 25 ta' Lulju 2012 iżda, b'digriet

¹ Paġ. 86 tal-proċess tal-ewwel kawża

verbalizzat waqt is-smiġh tat-18 ta' Ottubru 2012, il-qorti rrevokat id-digriet tal-25 ta' Lulju 2011 u ordnat li l-kontinwazzjoni tas-smiġh tal-kontro-talba.

8. Minn hemm '1 quddiem, il-kawża – limitatament għall-kontro-talba – mxiet sakemm ingħatat sentenza fid-9 ta' Ottubru 2014. Permezz ta' dik is-sentenza l-qorti (i) laqgħet it-talbiet rikonvenzjonali kollha ta' Blye; (ii) ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha ta' Visa għall-kontro-talba; (iii) ikkundannat lil Visa thallas lil Blye (a) penali fl-ammont ta' elfejn ewro (€2,000) għall-finijiet tal-art. 836(8)(a) tal-Kap. 12; (b) id-danni fl-ammont ta' mija u ħamsin elf, tliet mija u erbgħa u erbgħin ewro u sebgha u tletin ċenteżmu (€150,344.37) għall-finijiet tal-art. 836(9) tal-Kap. 12; (ċ) flimkien mal-imgħaxijiet fuq l-ammonti msemmija qabel b'seħħ mid-data tal-preżentata taċ-ċitazzjoni promotriċi sal-jum tal-ħlas effettiv; u (d) ordnat li l-ispejjeż jithallsu minn Visa.
9. Visa appellat mill-imsemmija sentenza. Blye rrispondiet għall-appell u ressqet ukoll appell incidental.
10. Fis-sentenza tagħha tat-23 ta' Novembru 2020 il-Qorti tal-Appell sabet li t-talba ta' Blye tat-2 ta' Diċembru 2011 biex il-kontro-talba tagħha tkompli tinstema' kienet tressqet tard. B'konsegwenza ta' hekk, iddikjarat li d-digriet tal-ewwel qorti tas-17 ta' Novembru 2011 (li bih kienet ikkancellat il-kawża)² kien sar wieħed finali fit-28 ta' Novembru 2011. Għalhekk ħassret is-sentenza tad-9 ta' Ottubru 2014 'b'dan illi kemm l-azzjoni ewlenija ta' Visa Investments Limited u kif ukoll dik rikonvenzjonali ta' Blye Engineering Co Limited għandhom jitqiesu milquta bid-degriet tat-tħassir tal-kawża mogħti minn dik il-Qorti fis-17 ta' Novembru, 2011'.
11. Mhux li hu partikularment importanti għal dan il-każ, imma jingħad għall-kompletezza li wara nġhatat is-sentenza tat-23 ta' Novembru 2020, Blye ressqet talba biex dik is-sentenza titwarrab u biex l-appell jinstema' mill-ġdid. B'sentenza tas-17 ta' Frar 2022, il-Qorti tal-Appell ċaħdet it-talba.

² Paġ. 86 tal-proċess fl-ewwel kawża

Il-każ ta' Blye

12. Blye qieghda titlob lil din il-qorti:

- i. Tikkundanna lis-socjeta intimata thallas lis-socjeta' rikorrenti s-somma ta' tlett elef, mija u tmien ewro u sbatax il-centezmu (Eur 3,108.17) ekwivalenti ghal elf, tlet mija u erbgha u tletin Liri Maltin u erbgha u tletin centezmu (Lm1,334.34) bl-imghaxijiet legali mid-data tal-fatturi mmarkati Dok A sa H sal-effettiv pagament;
- ii. Tikkundanna lis-socjeta intimata sabiex thallas lis-socjeta esponenti ammont rapprezentanti l-penali kkontemplati fl-Artikolu 836(8) tal- Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta ai termini tas-sub-artikoli (a), (b), (c) u (d);
- iii. Tiddikjara illi is-socjeta intimata hija responsabbli ghad-danni kkagunati minnha bil-hrug tal-mandati kawtelatorji 3242/00, 3243/00 u 1126/05 fl-ismijiet 'Visa Investments Ltd vs Blye Engineering Co Ltd' li bejniethom ikkawtelaw l-ammont totali ta' mija u disgha u disghin elf tlett mija u sitta u sebghin Ewro (Eur 199,376.00) ai termini tal-Artikolu 836(9) u/jew bl-applikazzjoni tal-artikoli 1031 u 1032 tal-Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta;
- iv. Tillikwida id-danni dovuti lis-socjeta rikorrenti ai termini tal -artikolu 1047 tal-Kap 16;
- v. Bl-imghaxijiet u bl-ispejjez kollha kif dedotti fl-istess talbiet kontra r-rikorrenti;³

13. Ir-raġunijiet li fuqhom tgħid li jistrieħu t-talbiet huma dawn:

- i. Illi fit-13 ta' Settembru 2000, s-socjeta intimata kienet intavolat kawza 1859/00 fl-ismijiet "Visa Investments Limited vs Blye Engineering Co Limited" u kontestwalment ottjeniet il-hrug ta' mandat ta' sekwestru kawtelatorju bin-numru 3242/00 għall-ammont t'erbghin elf Lira Maltin (ekwivalenti ghal tlieta u disghin elf, mija erbgha u sebghin ewro u tlieta u disghin centezmu – Eur 93,147.93);
- ii. Illi wkoll fl-istess data talbet il-hrug ta' mandat ta' inibizzjoni numru 3243/00 sabiex izzomm lis-socjeta rikorrenti milli tbeigh il-proprjeta immobbljari tagħha;
- iii. Illi s-socjeta rikorrenti (f'dik il-kawza intimata) kienet inqdiet b'dik l-istess procedura u ntavolat t-talbiet rikonvenzjonali tagħha ai termini tal-artikolu 396 tal-Kap 12 fejn talbet lil Qorti:
 - a. tikkundanna lis-socjeta intimata (f'dik il-kawza rikorrenti) sabiex thallas il-fatturi rapprezentanti prezz ta' oggenti mahduma, mibjugha u kkonsenjati lilha, ta' xogholijiet u ta' tiswija esegwiti fuq inkarigu tagħha fl-ammont ta' elf, tlet mija u erbgha u tletin Liri Maltin u erbgha u tletin centezmu (Lm1,334.34) ekwivalenti ghal tlett elef, mija u tmien ewro u sbatax il-centezmu (Eur 3,108.17) bl-imghaxijiet legali mid-data tac-citazzjoni senjatament 13 ta' Settembru 2000 sal-effettiv pagament; [fatturi annessi u mmarkati DOK A-H]

³ In-numri kif użati fir-rikors ġuramentat huma daww Għarab.

- b. tiddikjarha risponsabbli għall-hlas tal-penali ai termini tal-arikolu 836(8) tal-Kap 12 fir-rigward tal-mandati intavolati minnha;
 - c. tillikwida id-danni dovuti lis-socjeta rikorrenti ai termini tal-artikolu 836 (9);
 - d. tikkundanna lis-socjeta intimata thallas is-somma hekk likwidata;
- iv. Illi sussegwentament, il-mandat bin-numru 3242/00 surreferit kellu l-effetti tieghu mwaqqfa bil-hrug ta' Kontro-Mandat numru 3273/00 in virtu ta' Garanzija bankarja numru 2000/19/S datata 15 ta' Settembru 2000 (annessa u mmarkata Dok I) depozitata permezz ta' Cedola ta' Depozitu pprezentata fl-15 ta' Settembru 2000;
 - v. Illi sussegwentament, fil-11 ta' Lulju 2005, cioe kwazi hames snin wara, is-socjeta intimata intavolat mandat ulterjuri bin- numru 1126/05 fl-ammont ta' hamsa u erbghin elf, tnejn u disghin Liri Maltin (LM45,592) ekwivalenti ghal mija u sitt elef, mitejn ewro u disgha u sebghin centezmu (Eur 106,200.79) u regghet indikat bhala sekwestratarju wkoll lil Kontrollur tad-Dwana, bl-intenzjoni cara li zzomm lill-esponenti milli timperta l-merkanzija li hi tbiegh mill-hwienet taghha u li tuza fl-immanufatturar ta' sistemi ta' regrigeration u air-conditioning fin-negozju;
 - vi. Illi l-mandat bin-numru 1126/05 kellu l-effetti tieghu mwaqfa bil-hrug ta' kontro-mandat numru 1205/05 in virtu ta' Garanzija bankarja numru 2005/19/S datata 22 ta' Lulju 2005 [annessa u mmarkata Dok J] depozitata permezz ta' Cedola ta' Depozitu;
 - vii. Illi fis-17 ta' Novembru 2011, il-Qorti kinet ordnat il-kancellament tal-kawza 1859/2000 u sussegwentament permezz ta' digriet separat ordnat il-prosegwiment tal-kontro talba biss; (verbali annessi u mmarkati Dok K u Dok L rispettivament);
 - viii. Illi in vista tal-kancellament tal-kawza hawn fuq msemmi, is-socjeta rikorrenti sussegwentament ikkancellat il – garanziji bankarji 2000/19/S u 2005/19/S hawn msemmija;
 - ix. Illi l-ewwel garanzija 2000/19/S fl-ammont ta tlieta u disghin elf, mija erbgha u sebghin ewro u tlieta u disghin centezmu – Eur 93,147.93 inharget fil-15 ta' Settembru 2000 u giet ikkancellata fid-19 ta' Jannar 2012 u ghalhekk kienet damet fis-sehh ghal hdax (11) il-sena u mija u sitta u ghoxrin (126) jum (kif jirrizulta mid-dokument anness u mmarkat Dok M);
 - x. Illi t-tieni garanzija ta' mija u sitt elef, mitejn ewro u disgha u sebghin centezmu (Eur 106,200.79) inharget fit-22 ta' Lulju 2005 u giet ikkancellata fit-23 ta' Frar 2012 biex b'hekk damet fis-sehh għall sitt (6) snin u mitejn u sittax (216) il- jum (kif jirrizulta mid-dokument anness u mmarkat Dok M);
 - xi. Illi sussegwentament, il-Qorti kienet, permezz ta sentenza datata fid-9 ta' Otturbu 2014, illikwidat danni favur is-socjeta rikorrenti fl-ammont ta' mija u hamsin elf, tlett mija erba u erbghin elf ewro u sebgha u tletin centezmu (Eur 150,344.37) kif ukoll ordnat lis-socjeta intimata thallas penali ta' elfejn Ewro (Eur 2,000) ai termini tal-artikoli 836 (8) u 836 (9) tal-Kap 12 filwaqt li ordnat il-hlas tal-fatturi kollha annessi mar-rikonvenzjoni taghha fl-ammont ta' elf, tlett mija u erbgha u tletin Liri Maltin u erbgha u tletin centezmu (Lm1,334.34) (ekwivalenti ghal tlett elef, mija u tmien ewro u sbatax il-centezmu (Eur 3,108.17) bl-imghaxijiet legali mid-data tac-citazzjoni senjatament 13 ta' Settembru 2000 sal-effettiv pagament;

- xii. Illi s-socjeta intimata appellat minn din is-sentenza;
- xiii. Illi sussegwentement, f'sentenza moghtija fit-23 ta' Novembru 2020, il-Qorti tal-Appell iddikjarat illi d-digriet tas-17 ta' Novembru 2011 surreferit kien laqat mhux biss it-talba originali tas-socjeta rikonvenzjonata Visa Investments Ltd izda wkoll il-kontro-talba tas-socjeta' rikonvenzjonanti Blye Engineering Ltd, u ghalhekk hassret is-sentenza moghtija mill-Prim'Awla flimkien ma dak kollu li sar minn dik id-data il-quddiem;
- xiv. Illi ghalhekk is-socjeta rikorrenti ghandha kull interess li tressaq din il-kawza sabiex tithallas ta xoghola kif ukoll sabiex jigu likwidati d-danni li hi soffriet ingustament bl-azzjoni tal-hrug ta' dawn it-tlett mandati abbusivi u in mala fede, billi kienet kostretta taghmel garanziji bankarji ghall-istess ammonti sekwestrati u b'hekk iccahdet mill-uzu liberu ta' fondi taghha, liema fondi altrimenti kienu jkunu ghad-disposizzjoni taghha f'forma ta' *'overdrafts'*;
- xv. Illi kif ser jigi muri fit-trattazzjoni tal-kawza, l-mandati in dizamina issukkjaw il-likwidita' finanzjarja tas-socjeta rikorrenti u konsegwentement effettwaw negattivament il-possibilitajiet kummercjali li nholqu f'dak il-perjodu mill-istess socjeta';
- xvi. Illi s-sitwazzjoni kompliet taggrava ruhha meta s-socjeta intimata intavolat mandati ta' sekwestri ulterjuri minghajr ma precedentement allertat lis-socjeta' konvenuta skond il-ligi;
- xvii. Illi ghalhekk, l-animu nefast allegat jittrapela b'mod sinifikanti;
- xviii. Illi wara li s-socjeta rikorrenti kienet kostretta tipprotegi ruha b'garanziji bankarji, effettivament spiccat imcahhda mill-uzu ta' flusha fl-ammont komplessiv ta' mija u disgha u disghin elf tlett mija u sitta u sebghin Ewro (Eur 199,376.00) oltre pagamenti ohra dovuti lill-istess bank garanti ghas-servizzi minnha lilha ppresetati, ammontanti komplessivament ghal disghat elef sebgha mija u tlieta u sebghin Ewro u sebgha u tletin centezmu (Eur 9,773.37); (dokument anness u mmarkat Dok M);
- xix. Illi l-attitudni malefika riskontrata tkompli tipprevali ruha meta jigi wkoll ikkunsidrat li wara li kienet attivissima sabiex tintavola il-mandati in dizamina, is-socjeta intimata ma pprosegwiex gudizzjarjament kif tenuta wara l-kancellament tal-kawza taghha u kienet iktar kuntenta bl-istat ta' stall li gabet fih lis-socjeta rikorrenti liema stall ippersista ghal snin shah bla bzonn;
- xx. Illi ghalhekk mill-agir tas-socjeta intimata jirrizulta li mhux daqstant riedet tottjeni dak li kien taghha izda biss li tkisser u tfarrak il-potenzjalita' kummercjali tas-socjeta rikorrenti;
- xxi. Illi dan huwa rifless ukoll mill-fatt illi s-socjeta intimata ghazlet li tinkludi wkoll lil-kontrollur tad-Dwana fl-atti de quo liema inkluzjoni ma sserviet ghalxejn hlief li kompliet tghakkes inutilment is-socjeta rikorrenti, waqt li fl-istess hin ma kienet ta' ebda beneficcu ghas-socjeta intimata;
- xxii. Illi ghalhekk, is-socjeta rikorrenti ghandha d-dritt ghall-hlas massimu tal-penali kontemplata mill-ligi talli s-socjeta intimata harget mandati kawtelatorji ta' sekwestri 3242/00 u 1126/05 kif ukoll dak ta' Inibizzjoni bin-numru 3243/00 fl-ismijiet 'Visa Investments Lts vs Blye

Engineering Co Ltd' in mala fede, abbużivi, frivoli u vessatorji, kif ukoll għad-danni li soġġiet bħala riżultat ta' dawn il-mandati;⁴

Id-difiża ta' Visa

14. Visa ressqet din ir-risposta:

1. Preliminarjament l-azzjoni tas-socjeta konvenuta kwantu li tirrigwarda:
 - 1.1. l-ewwel talba hija perenta għat-tenur ta' paragrafu (f) tal-Artikolu 2156 tal-Kodici Civili – Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta; u
 - 1.2. it-tielet talba hija perenta għat-tenur tal-Artikolu 2153 tal-Kodici Civili – Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta;
 - 1.3. ir-raba talba hija perenta għat-tenur tal-Artikolu 2153 tal-Kodici Civili – Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta;

u dan tenet kont il-fatt li skond is-sentenza tal-Onorabbli Qorti tal-Appell mogħtija fit-23 ta' Novembru, 2021 fil-kawza fl-ismijiet: "Visa Investments Limited [C 10229] vs Blye Engineering Company Limited [C 8256]" [Rikors Guramentat Numru: 1859/2000SM] l-azzjoni rikonvenzjonali tas-socjeta konvenuta Blye Engineering Company Limited li kienet tikkompreni t-talbiet li gew issa replikati fl-ewwel talba u fit-tielet talba tal-kawza odjerna giet dikjarata milquta bid-digriet tat-thassir tal-kawza tas-17 ta' Novembru 2011 mogħti mill-Ewwel Onorabbli Qorti fl-imsemmija kawza [Rikors Guramentat Numru: 1859/2000SM].

Galadarba skond l-imsemmija sentenza tal-Onorabbli Qorti tal-Appell tat-23 ta' Novembru, 2021 l-azzjoni rikonvenzjonali tas-socjeta konvenuta Blye Engineering Company Limited giet milquta bil-kancellament tal-kawza tas-17 ta' Novembru, 2011, it-terminu preskrittiv għall-introduzzjoni u avvjar ta' azzjoni bit-talbiet kontenuti fl-azzjoni rikonvenzjonali beda għaddej mill-gdid mis-17 ta' Novembru, 2011.

Galadarba dan it-terminu prekrittiv ma giex bl-ebda mod interrot jew miksur kif titlob u tirrikjedi l-ligi, l-azzjoni odjerna kwantu l-ewwel talba, it-tlieta talba u r-raba talba hija perenti għat-tenur tal-Artikoli tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta fuq indikati.

In sostenn ta' din l-eccezzjoni preliminari l-esponenti konvenuta qegħda titlob l-allegazzjoni tal-process riferibbli għar-Rikors Guramentat Numru: 1859/2000SM liema rikors gie finalment deciz fit-23 ta' Novembru, 2021 u li jikkompreni ukoll l-proceduri ta' ritrattazzjoni promossi mis-socjeta Blye Engineering Company Limited li gew decizi fis-17 ta' Frar, 2022.

2. Mingħajr pregudizzju għall-ewwel eccezzjoni preliminari u wkoll preliminarjament jigi eccepit li t-tieni talba hija proceduralment irrita u bħala tali hija proceduralment u legalment insostenibbli għad illi il-penali kontemplata f'sub-inciz 8 tal-Artikolu 836 tal-Kodici tal-Organizzazzjoni u Procedura Civili – Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta hija penali li l-applikazzjoni u l-imposizzjoni tagħha isehhu fil-kuntest tal-procedura prevista fl-istess imsemmi Artikolu 836 ossija l-procedura għar-revoka ta' mandat kawtelatorju u l-ispedizzjoni tal-kontro-mandat relattiv.
3. Mingħajr pregudizzju għas-suespost u fil-mertu:

⁴ In-numri kif użati fir-rikors guramentat huma dawk Għarab.

- 3.1. is-socjeta konvenuta ma ghandha taghti ebda ammont lis-socjeta rikorrenti attrici ghad illi s-socjeta rikorrenti kienet inadempjenti fl-ezekuzzjoni tal-kuntratt ta' appalt taghha, liema inadempjenza kienet arrekat hsara, danni u inkonvenjent lis-socjeta konvenuta tant li hija kella tavrja proceduri gudizzjarji liema proceduri gudizzjarju kellhom l-ezitu li jisab fuq spjegat;
 - 3.2. ma kien hemm ebda malizzja fit-talba għall-hrug tal-mandati kawtelatorji li jissemmew fir-rikors guramentat tas-socjeta rikorrenti attrici. Il-hrug tal-mandati kawtelatorji intalbu sabiex tigi kkawtelata pretensjoni legittima tas-socjeta konvenuta esponenti;
 - 3.3. it-talba għall-ispedizzjoni tal-mandati kawtelatorji mis-socjeta konvenuta fil-konfront tas-socjeta rikorrenti attrici ma kinitx wahda frivola jew vessatorja izda kienet bbazata, fondata u motivata minn pretensjoni konkreta u rejali li dwarha s-socjeta konvenuta diga kienet proproducent provi sostanzjali, kredibbli u rejali.
4. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Il-parametri ta' din is-sentenza

15. Skont il-verbal tat-30 ta' Settembru 2022, il-qorti ddecidiet li tisma' l-provi dwar l-eccezzjonijiet dwar il-preskrizzjoni u, minhabba f'hekk, dawwret il-piz tal-prova fuq Visa. Il-provi gew hekk limitati u, fis-smigh tas-26 ta' Marzu 2024, il-partijiet iddikjaraw li ma kellhomx izjed provi dwar l-eccezzjonijiet tal-preskrizzjoni u l-kawza thalliet ghas-sentenza ghas-seduta tal-lum, b'dan li l-partijiet thallew iressqu noti ta' osservazzjonijiet.

Sa meta damet l-interruzzjoni?

16. Il-partijiet jaqblu li, fir-rigward tad-danni mitluba minhabba l-mandati kawtelatorji, cioe t-tielet u r-raba' talbiet, il-perjodu ta' preskrizzjoni hu dak ta' sentejn, skont l-art. 2153 tal-Kap. 16. Fir-rigward tal-ewwel talba, cioe dik mibnija fuq l-allegat ksur tal-kuntratt tal-1995, Visa ssostni l-perjodu hu dak ta' hames snin, skond l-art. 2156(f) tal-Kap. 16 filwaqt li Blye tgħid li l-perjodu hu dak ta' sentejn skont l-art. 2149(a) tal-Kap. 16. Kif tgħid sewwa Blye, il-punt mhux ta' importanza ghaliex il-kwistjoni hi sa meta gie interrott il-perjodu preskrittiv u mhux kemm hu twil dak il-perjodu. Għalhekk, il-perjodu kienx ta' sentejn jew ta' hames snin, ma jagħmel l-ebda differenza.

17. B'danakollu, il-qorti ttendi li taqbel ma Blye dwar dan il-punt. Dan ghaliex t-terminu preskrittiv ta' hames snin indikat fl-artikolu 2156(f) tal-Kap. 16 japplika għall-azzjonijiet għall-ħlas ta' kull kreditu ieħor li gej minn operazzjonijiet kummerċjali jew minn hwejjeġ

oħra, u ‘meta l-kreditu ma jkunx jaqa’, skont din il-liġi jew liġijiet oħra, taħt preskrizzjoni aqsar.’ F’dan il-każ però japplika perjodu preskrittiv iqsar, cioè it-terminu indikat fl-artikolu 2149(a) tal-Kap. 16.

18. Dan jiddisponi li l-‘azzjonijiet tal-bennejja ta’ bastimenti jew bċejjeċ oħra tal-baħar, u tal-kuntratturi ta’ bini ieħor jew ta’ xogħlijiet oħra ta’ injam, ġebel, jew materjal ieħor, għall-opri maħdumin minnhom jew għall-materjali li jfornu” jaqgħu bi preskrizzjoni bl-egħluq ta’ sentejn. B’hekk din id-dispożizzjoni tikkontempla l-każ ta’ fornituri li jsiru minn appaltaturi ta’ xogħolijiet, li flimkien mal-opra tagħhom jkunu fornnew ukoll il-materjali meħtieġa in konnessjoni mal-istess opira.⁵
19. Peress li hawn qiegħdin nitkellmu dwar kuntratt sabiex tiġi fornuta kif ukoll installata sistema ta’ arja kondizzjonata, l-artikolu 2149(a) ta’ Kap. 16 huwa applikabbli għall-każ preżenti u għalhekk it-terminu preskrittiv applikabbli hawn huwa ta’ sentejn.
20. Il-partijiet jaqblu ukoll li t-termini preskrittivi fir-rigward tat-talbiet ta’ Blye kienu ġew interrotti meta Blye ressqet il-kontro-talba fis-sena 2000. Fejn ma jaqblux il-partijiet hu dwar meta reġa’ beda għaddej il-perjodu preskrittiv jew, fi kliem ieħor, meta waqfet l-interruzzjoni. Visa tgħid li l-perjodu reġa’ beda għaddej mid-data tat-tħassir jew tal-kancellazzjoni tal-ewwel kawża, jiġifieri mis-17 ta’ Novembru 2011. Blye tgħid li l-preskrizzjoni reġgħet bdiet għaddejja meta ngħatat is-sentenza tal-Qorti tal-Appell fl-ewwel kawża, jiġifieri fit-23 ta’ Novembru 2020.⁶
21. Visa tistrieħ fuq is-sentenza tal-Qorti tal-Appell f’*Henry Ellul Sullivan v Joseph Dimech*.⁷ F’dik is-sentenza ntqal li (i) il-kancellazzjoni ta’ kawża ma toqtolx l-interruzzjoni tal-preskrizzjoni li tkun seħħet bit-talba ġudizzjarja;⁸ u (ii) ‘l-att taċ-ċitazzjoni [illum ir-rikors

⁵ *George Zammit vs Teresa Bonnici noe*, Qorti tal-Appell, deċ 27 ta’ Mejju 1957; ara ukoll *Blye Engineering Co Ltd v Vincent Cuschieri Ltd*, Prim’Awla, deċ. 12 ta’ Ottubru 2006.

⁶ Hemm argument, f’kull każ, li billi l-interruzzjoni kienet sad-data (hi liema hi) applikabbli, allura l-perjodu preskrittiv beda għaddej mill-ghada ta’ dik id-data, mhux minn dik id-data. Imma l-punt mhux ta’ importanza, u għalhekk il-qorti mhix sejra teżaminah.

⁷ Vol. LXXXII.ii.1072, deċ. 13 ta’ Ottubru 1998. Fil-verità, is-sentenza, in kwantu tagħti r-raġunijiet li wasslitha għad-deċizzjoni dwar il-preskrizzjoni, ngħatat mill-prim’istanza. Il-Qorti tal-Appell ikkonfermatha, iżda ma biddlet, ziedet jew naqqset xejn minnha dwar dan il-punt.

⁸ Fi kliem ieħor, l-art. 2132 tal-Kap. 16 ma japplikax f’każ ta’ kancellazzjoni skont l-art. 199 tal-Kap. 12.

guramentat] jibqa' jkollu l-effett ta' l-interruzzjoni tal-perijodu preskrittiv sad-data tal-kancellament tal-kawża.⁹

22. Blye tirrispondi billi tgħid, fost affarijiet oħra, li kienet fl-impossibilità li tressaq kawża ġdida qabel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Appell tat-23 ta' Novembru 2020, u li għalhekk japplika l-art. 2137 tal-Kap. 16 li (essenzjalment) jgħid li l-preskrizzjoni tibda minn dak in-nhar li l-azzjoni tista' tiġi eżerċitata. Dan l-argument hu żbaljat. L-art. 2137 mhux rilevanti hawn għaliex m'aħniex qed nitkellmu dwar meta beda għaddej il-perjodu preskrittiv. Dak il-perjodu kien ilu li beda u hemm qbil li ġie interrott meta tressqet l-ewwel kawża. Il-kwistjoni hi biss dwar meta dik l-interruzzjoni waqfet u l-perjodu mhux beda għaddej, imma reġa' beda għaddej. Qatt ma kien hemm impossibilità li l-azzjoni tiġi eżerċitata, u fil-fatt ġiet eżerċitata fis-sena 2000.

23. Blye tgħid ukoll li sad-data li fiha nġhatat is-sentenza tal-Qorti tal-Appell fit-23 ta' Novembru 2020 hi 'ma kellha assolutament ebda raġuni sabiex tintavola xi ittra ufficjali jew att ġudizzjarju ieħor sabiex tinterrumpi xi perjodu preskrittiv';¹⁰ li 'kien ikollha raġun VISA targumenta illi l-perjodu ta' preskrizzjoni jibda jiddekorri mis-17 ta' Novembru 2011 li kieku il-kawża ta' BLYE ma tkompletix u waqfet proprju dakinhar';¹¹ li '... ma kien hemm ebda mod u raġuni f'dak il-mument li bih BLYE kellha jew setgħet tinterrumpli l-preskrizzjoni għall-istess dritt;¹² u li 'għalhekk id-deċiżjoni fir-rigward tal-kancellament li minnha kellu jerga' jibda jiddekorri ż-żmien preskrittiv ingħatat mill-Qorti tal-Appell u mhux mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, u dan għaliex kienet propju il-Qorti tal-Appell li ddeċidiet illi d-digriet tal-Prim'Awla kellu jitqies bħala wiehed li jorbot u mhux il-Prim'Awla li da parti tagħha komplet bil-proċeduri u għaddiet għas-sentenza'.¹³ Tikkonkludi dan l-argument hekk:

Illi tkun verament ingustizzja [korrezzjoni: ingustizzja] kbira jekk jiġi ddikjarat illi l-azzjoni ta' BLYE ġiet perenta proprju minhabba l-fatt illi l-Ewwel Qorti reġgħet poġġiet il-kawża fuq il-lista u għaddiet biex tilqa' t-talbiet tal-istess BLYE – u dan proprju meta kienet BLYE li kkonvinċiet lil dik l-istess Qorti wara il-kancellament li kellha kull interess li l-kawża tagħha tkompli tinstema. F'kaz illi dik il-Qorti ma bidlietx il-fehma tagħha f'dan ir-rigward,

⁹ Kollezz. LXXXII.ii.1079

¹⁰ Nota ta' osservazzjonijiet, para. 16 (paġ. 77)

¹¹ *Ibid*, para. 24 (paġ. 79)

¹² *Ibid*, para. 25 (paġ. 79)

¹³ *Ibid*, para. 26 (paġ. 80)

ċertament illi BLYE kienet tintavola kawża ġdida propju f'dak iż-żmien iżda l-Qorti irrevokat id-digriet tagħha;¹⁴

24. Il-problema b'dan l-argument hi li kienet Blye li ma talbitx it-tkomplija tas-smiġh tal-kontro-talba fiż-żmien stabbilit fil-liġi, b'mod li ħalliet il-kancellazzjoni ssir waħda definittiva; u li minkejja dan, kienet hi li 'kkonvinciet' lill-qorti tkompli bil-kawża, bil-konsegwenza li, kif qalet il-Qorti tal-Appell, ma kienx hemm triq oħra ħlief li dak kollu li kien seħħ wara l-kancellazzjoni jithassar, jiġifieri li qisu qatt ma sar.
25. Blye kellha alternattiva, anzi kellha żewġ alternattivi. Setgħet għamlet it-talba għat-tkomplija tal-ewwel kawża fiż-żmien mogħti lilha. U setgħet, wara li m'għamlitx hekk, fehmet li kienet żbaljat, u ressqet kawża ġdida fiż-żmien tal-perjodu preskrittiv li kien reġa' beda għaddej. Ma għażlet l-ebda waħda minnhom. Minflok żbaljat meta ressqet it-talba tardiva biex tkompli tinstema' l-ewwel kawża; u ppersistiet fl-iżball meta rnexxielha tikkonvinci lill-qorti biex tkompli tismagħha. Ma tistax issa (legittimament) tgħid li sejra ssir ingustizzja magħha għaliex kienet il-Qorti tal-Appell li fehmita fejn kienet żbaljat.
26. L-uniku argument li l-qorti tara li seta' legittimament isir minn Blye hu wieħed li ma tressaqx direttament minnha, imma li joħroġ minn dak li ntqal fis-sentenza *Henry Ellul Sullivan v Joseph Dimech* u li possibbilment jista' jintrabat mal-argumenti ta' Blye kif riprodotti f'para. 23. Kif rajna ntqal f'dik is-sentenza li f'każ li kawża tiġi kancellata, il-preskrizzjoni hi interrotta sad-data tal-kancellazzjoni. Dan isostni l-każ ta' Visa. Iżda biex tispjega għaliex dan kien il-każ, il-qorti ċċitat dan il-bran:

“la domanda giudiziale è quella che interrompe la prescrizione ... L'interuzione della prescrizione risultante dalla domanda giudiziaria ha questo di particolare che essa si prolunga al di là del momento in cui ella si compie: è di principio che l'effetto interruttivo della domanda giudiziale dura per quanto dura l'istanza stessa: da che la conseguenza che la prescrizione non può compiersi durante l'istanza per quanto lunga essa sia o breve che sia la prescrizione ... La prescrizione è interrotta perchè la prescrizione essendo fondata sull'inazione, essa non può correre quando vi è azione.”¹⁵

27. Issa meta l-qorti qalet, fuq il-baži ta' dan it-tagħlim, li l-interruzzjoni tieqaf mal-kancellament, dan qalitu fil-kuntest ta' proċeduri li fihom il-kancellazzjoni tqieset bħala definittiva. Il-każ tagħna hu, almenu fid-dehra, differenti. Il-każ kompli għaddej minkejja

¹⁴ *Ibid*, para. 27 (pag. 80)

¹⁵ Laurent F., Vol. XXXII, para. 182 *et seq.*

l-kancellazzjoni; ingħatat sentenza fil-prim'istanza u tressaq appell u appell incidentali; u kien biss bis-sentenza tal-Qorti tal-Appell li l-partijiet intebħu li dak kollu li kien sar wara l-kancellazzjoni kien null.¹⁶

28. Jista' jingħad li Blye ma kienitx ħatja ta' 'inazione' bejn l-2011 u l-2020 u li, allura, il-preskrizzjoni baqgħet interrotta minkejja l-kancellazzjoni tal-kawża? Il-qorti jidhrilha li dan mhux il-każ. Dan għaliex l-azzjoni li kellha tittiehed mhix kwalunkwe azzjoni, imma azzjoni tali li tinterrampi - jew aħjar tkompli tinterrampi - l-preskrizzjoni. Issa kif rajna l-kawża ta' Blye giet fi tmien b'konsegwenza tal-kancellazzjoni tas-17 ta' Novembru 2011 u dak kollu li seħħ wara kien null. Dak li għamlet il-Qorti tal-Appell fis-sentenza tagħha tat-23 ta' Novembru 2020 kien li kkonfermat stat ta' dritt li kien ilu fis-seħħ għal disa' snin: is-sentenza ma ħolqot ebda dritt ta' azzjoni. Ingħad li:

... meta tkun sentenza tal-Qorti li tohloq id-dritt ta' azzjoni, isegwi, illi l-azzjoni gudizzjarja tista' tinbeda biss wara dik is-sentenza u li, wkoll, minn dik id-data tista' tibda tiddekorri l-preskrizzjoni. Mentri meta sentenza tkun sempliciment dikjaratorja ta' x'kienet il-posizzjoni guridika korretta qabel beda l-procediment, allura, huwa daqstant iehor car li tali sentenza m'għandha ebda rilevanza la għal meta l-azzjoni tal-kreditur setgħet tigi intavolata u konsegwentement, għad-data li minnha bdiet tiddekorri l-preskrizzjoni.¹⁷

29. Kif inhu magħruf, dak li hu null m'għandux, u ma johloqx, effetti. Dan mhux xi principju assolut. Hemm drabi fejn il-liġi tgħid mod iehor. Fid-dispożizzjonijiet fil-Kodiċi Ċivili proprju dwar il-preskrizzjoni insibu li atti gudizzjarji jistgħu jinterrompu l-preskrizzjoni minkejja li jkunu nulli.¹⁸ Izda l-Kodiċi ma jipprovdix bl-istess mod dwar talbiet gudizzjarji; anzi jgħid kif u meta tali talbiet ma jinterrompux il-preskrizzjoni anki jekk kienu validi meta tressqu.¹⁹ Dan ifisser illi dak li sar minn Blye wara d-digriet tal-kancellazzjoni ma kienx jiswa biex jkompli jinterrompi l-preskrizzjoni, għaliex kien kollu null u l-liġi ma ssalvax għal dan il-għan. Ukoll, ma tressaq ebda att minn naħa ta' Blye li seta' jinterrompi l-preskrizzjoni kif reggħet bdiet b'mod li, meta tressqet din il-kawża, id-dritt ta' azzjoni kien għadu ħaj.

¹⁶ Biex wiehed ikun preċiż, Blye kellha tistenna sakemm giet miċhuda t-talba tagħha għal ritrattazzjoni.

¹⁷ *Xuereb vs Zammit*, Qorti Kummerċjali, deċ 9 ta' Marzu 1994.

¹⁸ Art. 2129 tal-Kap. 16

¹⁹ Art. 2132 tal-Kap. 16

Rinunzja tal-preskrizzjoni?

30. Blye tressaq argument sussidjarju: tgħid li d-difiża ta' Visa li ġgħib in-numru 3.1 hi inkompatibbli mal-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni. Blye ma tgħidx espressament għaliex dan hu l-każ. Minflok tiċċita numru ta' sentenzi. Minnhom jidher li l-argument ta' Blye hu li bl-eċċezzjoni numru 3.1 Visa qiegħda tammetti xi xorta ta' obbligu fil-konfront ta' Blye, anki jekk mhux eżattament dak pretiż minn Blye, u tali ammissjoni ġgħib magħha rinunzja għall-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni.

31. L-eċċezzjoni in kwistjoni hi fis-sens li Visa m'għandhiex tagħti ebda ammont lil Blye għaliex Blye ma kienitx eżegwiet il-kuntratt sew, u n-nuqqas tagħha kien ikkawża danni lil Visa, tant li Visa kellha tibda proċeduri kontra Blye biex titħallas dawn id-danni. In effetti, din hi eċċezzjoni li l-ammont mitlub minn Blye jew ġie paċut kontra d-danni dovuti lil Visa, jew inkella l-ammont baqa' mhux dovut minhabba nuqqas fl-eżekuzzjoni (*exceptio non adimpleti contractus*), jew it-tnejn.

32. Ngħad f'*Vella v Moby Rentals Limited*²⁰ li:

Issa hu ormai pacifiku fil-gurisprudenza illi l-eċċezzjoni tat-tpacija kienet inkompatibbli mal-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni.²¹

33. Fost ir-rassenja tas-sentenzi li hemm f'*Vella*, insibu din is-silta:

“L-eċċezzjoni tal-kompensazzjoni, jekk tinghata wara li jkun għadda zzmien tal-preskrizzjoni tikkostitwixxi rinunzja tacita għall-istess preskrizzjoni. Il-preskrizzjoni hija inkompatibbli mal-eċċezzjoni talkompensazzjoni. Xejn ma jiswa illi l-kompensazzjoni tigi opposta in subordinate u bla pregudizzju tal-preskrizzjoni ghax bil-fatt tiegħu stess ilkonvenut li jeccepixxi l-kompensazzjoni jigi li jrinunzja għallpreskrizzjoni li hu ma jistax isalva b'semplici riserva. Għaldaqstant leccezzjoni tal-preskrizzjoni mhix aktar ammissibbli jekk il-konvenut in segwitu għaliha jopponi l-kompensazzjoni” (Volum XLIV.ii.519)

34. Jekk l-eċċezzjoni hi, almenu f'parti minnha, li l-ħlas mhux dovut minhabba inadempjenza, din tintlaqat mill-istess loġika. Dan għaliex il-presuppost tal-preskrizzjonijiet qosra, jew ir-raġuni għalfejn jeżistu, hi li, wara l-mogħdija taż-żmien in

²⁰ Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri), deċ. 22 ta' Novembru 2001

²¹ *Ibid*, paġ. 5

kwistjoni, jiġi preżunt jew li l-ammont mitlub tħallas, jew inkella li l-obbligu kien inezistenti. Difiza fis-sens li l-obbligu kien jeżisti imma li kien ġie fix-xejn minħabba inadempjenza ġġib fix-xejn dawn iż-żewġ presupposti, u tfisser li l-konvenut jitqies li rrinunzja għall-eċċezzjoni, anki jekk ikun ressaq l-eċċezzjoni fil-mertu mingħajr preġudizzju għal dik tal-preskrizzjoni; u dan għaliex il-fatti huma aqwa mill-kliem.²²

35. Billi dan il-punt jolqot biss l-ewwel talba ta' Blye, l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni dwarha ma tistax tintlaqa'.

Konkluzjoni

36. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti qieghda (i) tilqa' l-eċċezzjonijiet numerati 1.2 u 1.3 ta' Visa u tiddikjara it-tieni u r-raba' talbiet ta' Blye bħala preskritti skont l-art. 2153 tal-Kap. 12; u (ii) tichad l-eċċezzjoni numerata 1.1 u tiddikjara li l-ewwel talba ta' Blye mhix preskritta.

Spejjeż jithallsu għal żewġ terzi minn Blye u terz minn Visa.

Henri Mizzi
Imħallef

Tristan Duca
Deputat Registratur

²² Jew, bil-Latin, *protestatio contra factum nihil relevat*: ara, f'dan ir-irgward, Troplong, Della Prescrizione, para. 61